

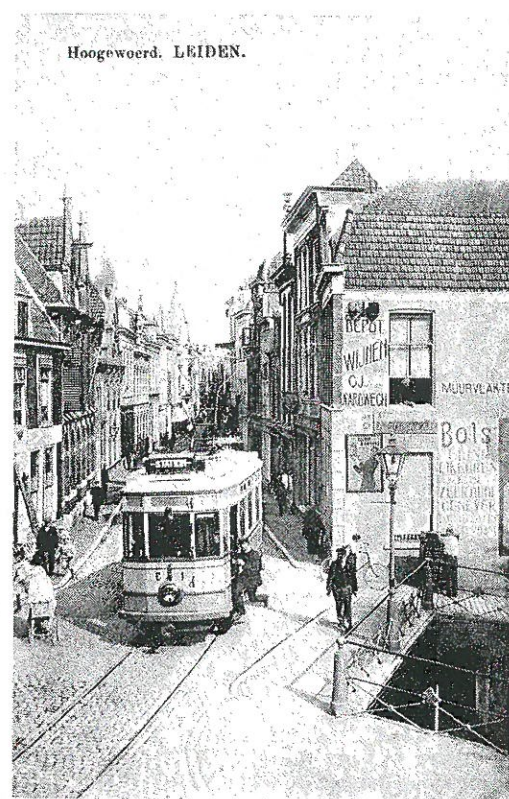
Het was een groepje ongeduldige Leidenaars dat zich op zaterdag 1 juli 1911 had verzameld aan de Rijsburgerweg. Nadat de Leidse burgerij daags te voren door middel van een grote advertentie in de plaatselijke bladen was gewaarschuwd dat de bovenleiding gedurende bepaalde uren van de dag onder spanning zou worden gebracht, ging al vrij spoedig de mare door de Sleutelstad dat de elektrische tram voor het eerst zou gaan rijden.

Zaterdag 1 juli 1911 rond het middaguur was het dan ook zo ver! Rond half een kwam de eerste elektrische tram, een rijtuig bestemd voor de stadsdienst, vanuit Rijsburg langs de Rijsburgerweg de gemeente binnensnellen. Menig Leidenaar voelde op dat moment zijn hart sneller kloppen en hij heette het nieuwe vervoermiddel van harte welkom.

Nadat deze eerste proefrit was voltooid, werden op het Stationsplein de aldaar aanwezige wissels geprobeerd, waarbij herhaaldelijk heen en weer werd gereden, hetgeen wederom talrijke

De eerste elektrische trams in Leiden

nieuwsgierigen trok. Eerst op woensdag 5 juli 1911 werd de binnenstad van Leiden per tram doorkruist, terwijl op die dag tevens de eerste proefrit naar Katwijk plaats vond.

In wezen werd de kiem voor deze proeffritten reeds gelegd op 11 maart 1909 toen de exploitant van de stoomtramlijn Leiden—Haarlem, de Noord-Zuid-Hollandsche Stoomtramweg-Maatschappij Haarlem—Leiden het woordje stoom uit zijn naam liet schrappen, evenals de aanduiding Haarlem—Leiden. Deze wijziging was onder meer het gevolg van de verwachte uitbreiding van het lijnen-net door de overneming van HSM-lijnen naar Katwijk en Noordwijk en van de paardetramlijn te Leiden (van de RTM), met het vooropgezette doel deze lijnen te elektrificeren.

De onderhandelingen van de HSM met de besturen van Rijk, Provincie en Gemeenten betreffende de elektrificatie van deze tramlijnen werden dan ook bij de nieuwe NZHTM krachtig voortgezet.

Onmiddellijk nadat deze besprekingen in positieve zin waren afgerond, werd in eigen beheer over-

Foto boven:

Proefrit met motorrijtuig C 1 op de Stationsweg te Leiden in juli 1911, rechts rijdt de paardetram van de RTM nog (rijtuig 37).

Collectie H. J. A. Duparc

Foto hiernaast:

Enkelspoor op de Hooge Woerd te Leiden, proefrit met rijtuig C 1; juli 1911.

Repro 150.561 E

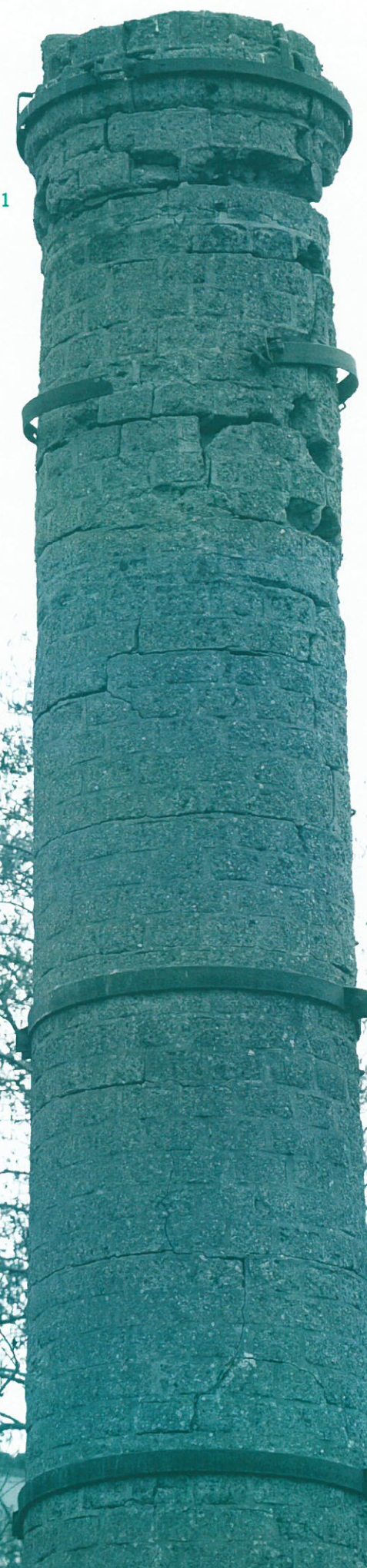
€ 2,75

JAARGANG 22
NUMMER 2 juni 2011

STIJELZ

TIJDSCRIFT OVER DE GESCHIEDENIS VAN WERKEND LEIDEN

- Restauratie van kwekersschoorsteen
- Column Henk Budel
- Industrieel erfgoed langs de Zaan

Colofon

Stielz Jaargang 22 (2011) Nummer 2
ISSN 0928-9437

Stielz stond oorspronkelijk voor StielZaken als uitgave van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (Stiel). Deze stichting ijvert voor de opsporing en behoud van monumenten van bedrijf en techniek in Leiden en omgeving. Stiel verstaat onder monumeten niet alleen oude fabrieken, maar ook winkels, pakhuizen, bruggen, stations en nutsbedrijven. Sinds de oprichting van de stichting in 1987 is dankzij haar inspanningen een groot aantal complexen op de plaatselijke en landelijke monumentenlijsten geplaatst. Verder onderzoekt en beschrijft Stiel de geschiedenis van Leiden als vooraanstaande industriestad. Met de ondertitel 'geschiedenis van werkend Leiden' gaat dit blad een stapje verder dan de formele doelstelling van de stichting: de beschrijving van de recente sociaal-economische geschiedenis van Leiden en omgeving.

Secretariaatsadres Stiel

Postbus 4021, 2301 RA Leiden. Tel. 071-5125877; e-mail: info@stiel-leiden.nl. Nieuwe donateurs, die ons werk willen steunen, kunnen zich voor minimaal € 15 per jaar aanmelden. Bedrijfsdonateurs betalen minimaal € 50 met recht op een advertentie in dit blad. Het verschuldigde bedrag kan worden overgemaakt op Postbank 10.39.391. Donateurs ontvangen het blad gratis. Losse nummers € 2,75.

Website Stiel:

www.stiel-leiden.nl

Redactie Stielz

Wibo Burgers, De Fruittuinen 70, 2132 NZ Hoofddorp, tel. 023-5632725, e-mail: wibo.burgers@wxs.nl. Stielz volgt de spellingregels van het Witte Boekje (Genootschap Onze Taal). De auteurs en de redactie hebben hun best gedaan de rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Waar dit om praktische redenen of op korte termijn niet mogelijk bleek, kunnen de rechthebbenden zich wenden tot de redactie van STIELZ.

Distributie

Mevr. N. Bavelaar, Hugo de Grootstraat 28, 2311XX Leiden, tel. 071-5149863.

Druk

Elvé Leiden

Ontwerp omslag

Donna Smith

Lay-out

Grafisch Bureau Christine van der Ven, Voorschoten

Medewerkers aan dit nummer

Niek Bavelaar is 'huisfotograaf' van STIEL. Tel. 071-5149863; e-mail: njbavelaar@casema.nl. Wibo Burgers is journalist en kunsthistoricus. Joop Gijsman is oud-ondernemer en penningmeester/wnd. secretaris van STIEL. Gerard van Hees is voorzitter van STIEL. Jur Kingma is voormalig huisarts en industrieel archeoloog. Gerard J. Telkamp is historicus.

Stielz komt tot stand dankzij steun van de volgende Leidse bedrijven
Dieben BV Beheersmij

Bestuur Stichting Industrieel Erfgoed Leiden

G. van Hees, voorzitter, J.J. Gijsman, wnd. secretaris/penningmeester, H.J. Korthof, tweede secretaris, mr.ir. L. Barendregt, ir. P. Buring, drs W.B. Burgers, mr. J.J. Turenhout

Ere-voorzitter: Ing. drs H.J. Budel

VAN DE VOORZITTER

New York

Ik had het genoeg om in mei een week in New York te zijn. Het was een groepsreis met veel wandelingen door de stad. Onze gids, een Nederlander die daar al 35 jaar woonde, had tot voor kort in het vastgoed gezeten. En uiteraard was dat goed te merken in zijn rondleidingen. Niet iedereen kon dat appreciëren, maar voor mij was het met de neus in de boter.

Ik heb zes jaar in de gemeenteraad van Leiden gezeten, en sindsdien kijk ik anders naar steden, vooral als ik op vakantie ben. In New York moest ik in het *Central Park* denken aan de geplande hoogbouw in de buurt van het Leidse Hout en het verzet ertegen vanuit de buurt. En bovenop het *GE Building* bij *Rockefeller Center* dwaalden mijn gedachten af naar de hoogbouwvisie van de gemeente Leiden. Hoewel New York een geweldige uitstraling heeft, blijf ik me verbazen hoe ze prachtige gebouwen en mooie kerken weten te verstoppen tussen wolkenkrabbers. Ook zijn daar plekken waar de zon nooit schijnt. En niemand maakt zich daar druk over.

De pakhuizen van Manhattan zijn nu verbouwd tot dure appartementen, een mooi voorbeeld van hoe in NY industrieel erfgoed wordt hergebruikt. Ook veel filmstudio's zitten daar nu in. In Chelsea kwamen we een mooi voorbeeld tegen van "out of the box"-denken: een oude spoorlijn, niet gelegen op straathoogte, maar zo'n 8 meter daarboven, verloor in de loop der jaren zijn functie. Afbreken was een dure aangelegenheid, reden waarom iemand op het idee kwam om de spoorlijn te laten liggen en naar nieuwe functies op zoek te gaan. Op het gedeelte waar wij een bezoek brachten, is een stadstuin aangelegd, compleet met wandelpad. Goedkoper dan afbreken en voor zo'n drukke stad een oase van rust.

Zo kan het dus ook. New York, een stad van relaxedheid en tolerantie, maar ook een inspiratiebron voor het werk van STIEL. Ik ben onze gids er uitermate dankbaar voor. Ik stuur hem een kaartje.

Gerard van Hees

INHOUD

- 3 Kwekersschoorsteen wordt gerestaureerd
- 5 Column Henk Budel
- 6 STIEL's actielijst: Van der Klaauw-toren
Nominatie jonge monumenten
- 8 Messen geslepen over Aalmarkt-plan
- 10 Fotoparade Naaimachinecentrum
- 13 Eeuw geleden: elektrische trams in Leiden
- 14 Rubriek Monument: Erfgoed langs de Zaan
- 18 Uit Leiden & regio

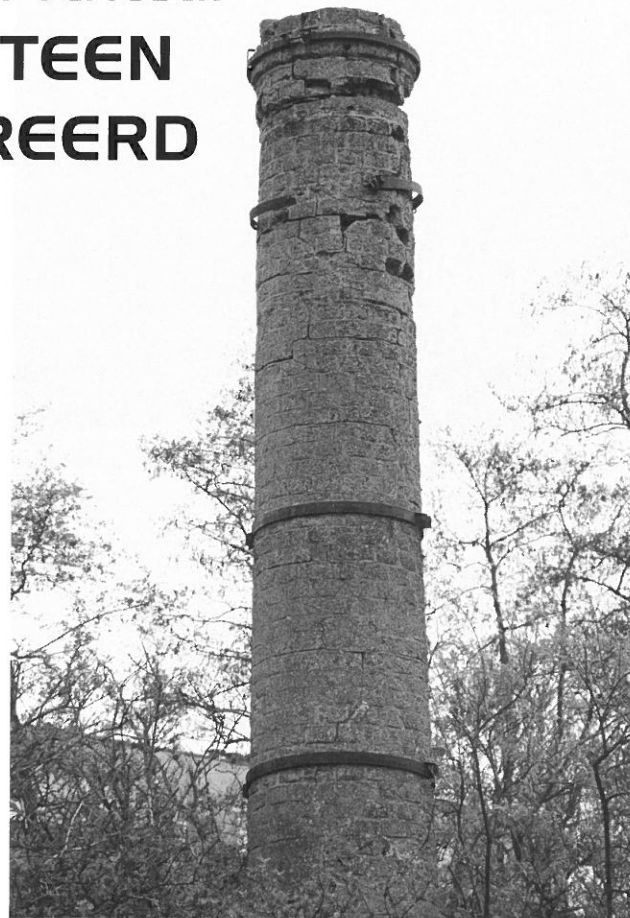
Omslagfoto: De tuinbouwschoorsteen in Roomburg (foto: Niek Bavelaar).

Symbool van Leids agrarisch verleden KWEKERSSSCHOORSTEEN WORDT GERESTAUREERD

De bedrijfsschoorsteen aan de Vliststraat in de Leidse Roomburgerpolder, die in een sterk vervallen staat verkeert, zal voortbestaan. Deze kwekersschoorsteen wordt in de loop van dit jaar gerestaureerd. De gemeente, die zo'n 70.000 euro neertelt voor de restauratie, ziet de schoorsteen vooral als symbool van het agrarisch verleden van Leiden.

De tuinbouwschoorsteen in Roomburg.

De Leidse Monumentencommissie heeft al in 2002 positief geadviseerd over het behoud van de schoorsteen. In een later stadium kreeg het zeldzame object de status van rijksmonument. De schoorsteen is, zoals blijkt uit het advies van de commissie, gebouwd in de eerste helft van de vorige eeuw en behoorde bij het ter plaatse gevestigd tuindersbedrijf van de familie De Koning. Dit bedrijf was gespecialiseerd in de groenteteelt. De Roomburgerpolder, waarin het perceel grond gelegen is, is sinds lange tijd in gebruik als tuin- en landbouwgrond. Een deel ervan behoorde bij het voormalige, middeleeuwse klooster Roomburg en het Romeinse Castellum Matilo.

De bedrijfsschoorsteen, taps toelopend, is opgemetseld in lichte, kalkhoudende baksteen. De bovenzijde van de schoorsteen is sober geornamenteerd met een gemetselde band. Om de schoorsteen zijn ter versteviging zes metalen banden aangebracht. Tegen de schoorsteen bevindt zich een vierkant fundament, een overblijfsel van het voormalige stookhok. Waarschijnlijk heeft de schoorsteen zijn oorspronkelijke lengte behouden. De schoorsteen verkeert in een slechte bouwtechnische staat.

De restauratie van de schoorsteen, die waarschijnlijk in augustus a.s. begint, wordt uitgevoerd door Schoorsteen- en Ovenbouw Harm Meijer b.v., een toonaangevende restaurateur van fabrieksschoorstenen.

Links: De imposante pijp van het Leidse energiebedrijf. Rechts: De fraai versierde schoorsteen van Bakkerij Tijsterman Rijnsburg.

Zelf gemaakte steen

Voor zover de restaurateur heeft kunnen vaststellen is dit de enige schoorsteen in ons land die is opgemetseld met door de kweker zelf gemaakte radiaal betonsteen. Deze werd door de kweker in rustige perioden gestort in zinken vormbakken. Nadat er voldoende stenen waren vervaardigd, werd de schoorsteen gebouwd.

Leiden heeft nog slechts een tiental fabrieks- en bedrijfsschoorstenen, terwijl het er ooit meer dan zestig zijn geweest. Tot die fabrieksschoorstenen, die eerder de status van monument verwierven, behoren de schoorstenen van bakkerij Tijsterman Rijnsburg aan de Haarlemmerstraat, van wasserij De Arend, van de vroegere aardewerkfabriek De Rijn en van het Leidse energiebedrijf aan de Lange-gracht.

Wibo Burgers

De schoorsteen van de wasserij De Arend.

De afgeknotte schoorsteen bij een bedrijfje nabij de Kaasmarkt, die al weer geruime tijd geleden uit het stadsbeeld is verdwenen.

De schoorsteen van de vroegere aardewerkfabriek De Rijn, na 1942 potterij Zaalberg aan het eind van de Hoge Rijndijk. Het terrein is nu in gebruik bij het aannemersbedrijf Bekooy BV. De schoorsteen is een gemeentelijk monument.

COLUMN – HENK BUDDEL

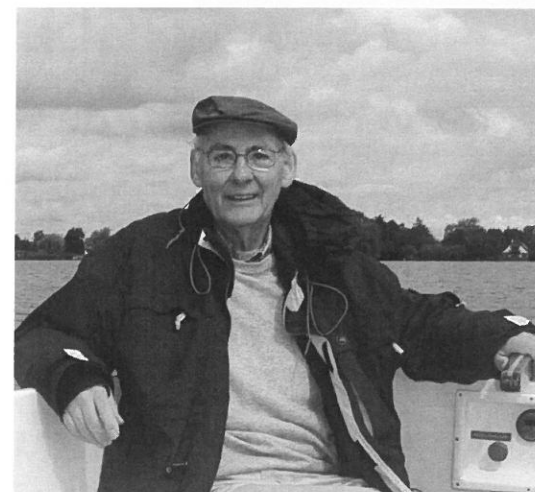
ROOD BADPAK

De hoofdredacteur van *Stielz* heeft gebeld, zei mijn vrouw. Kijk aan, dacht ik, dat gebeurt niet elke dag en ik haastte mij om terug te bellen.

Henk, zei Wibo, ik heb je tituluur in het colofon bijgesteld, nee niets te danken, maar ik verwacht wel dat je nu als tegenprestatie columns schrijft voor *Stielz*.

Ja maar Wibo, sputterde ik tegen, ik ben al zo lang uit het veldwerk. Ja precies, zei Wibo, daarvoor ben je juist in positie om een column over industrieel erfgoed te schrijven. Dat kan van alles zijn, een aardige herinnering, een bijzondere stellingname, een pittige tekst. En, ging de hoofdredacteur ineens plechtig verder: aan columnisten wordt door de Nederlandse rechter een grote mate van vrijheid toegekend in hun columns. Deze vrijheid kan zich ook uitstrekken tot teksten die, als ze buiten een column geschreven zouden zijn, als kwetsend of beledigend aangemerkt worden. Ik zweeg beduusd, want ik wist zo gauw niet wie ik moest kwetsen, maar Wibo sloot al af met: vier keer per jaar, dat is te doen, lijkt me, en ik hoor graag van je.

Ja, dacht ik, zo krijg je je trekken thuis. In 1990 of daaromtrent bemoeide ik me weleens met *Stielz*, voor zover dat mocht van de toenmalige hoofdredacteur, die zich graag Redacteur Generaal liet noemen. En zo preste ik Wethouders, Directeuren van Gemeente Werken, Voorzitters van Monumenten Commissies en Directeuren van Lakenhallen een column aan *Stielz* te leveren. In de hoop natuurlijk dat ze zich zouden committeren aan onze idealen. Dat viel overigens nog wel tegen.

Bij Wibo moet het nu om iets anders gaan, want hij weet dat ik al jaren in Industrieel Erfgoed ben en op het aanzien van die columnisten uit 1990 kan ik niet bogen.

Maar ja, Wibo zal zijn redenen wel hebben gehad en ja, jaar in en jaar uit in het colofon genoemd te worden zonder tegenprestatie, dat gaat aan je knagen. Ik moet natuurlijk wel bedenken waarover te schrijven, vooral als ik niet weet wie ik wil kwetsen.

Mag of moet het gaan over Nieuw Werklust waar al vanouds de lust tot onderhoud ontbreekt, over de vanden die een gaaf bewaarde vroeg negentiende-eeuwse distilleerderij aan de Lange-gracht willen schenden, over de verschuiving in de opinie over de aaibaarheid van industrieel erfgoed in Leiden, over de canon van de geschiedenis van Werkend Leiden, over Leiden als het Montaigne van de industriële revolutie in Nederland, of over hoe Taylor, de negentiende-eeuwse Amerikaanse profeet van industriële doelmatigheid, tussen 1945 en 1965 veel aanhangers vond in de Leidse textiel-industrie?

Als het mag zou ik erfgoed breed willen opvatten, bijvoorbeeld het rode badpak dat Farrah Fawcett (uit de tv-serie *Charlie's Angels*) droeg op een poster uit 1976 die nu is te zien in het National Museum of American History in Washington, of de gele jurk die Monique van de Ven droeg in de film *Turks Fruit* uit 1973 en die, o schande, niet te zien is in het virtuele historisch museum van de Nederlandse geschiedenis.

Ik ben benieuwd wat mijn hoofdredacteur ervan vindt.

STIEL'S ACTIELIJST

Een overzicht van de lopende acties, ondernomen door de *Stichting Industrieel Erfgoed Leiden*

VAN DER KLAAUW-TOREN DEFINITIEF GEEN GEMEENTELIJK MONUMENT

De Van der Klaauw-toren aan de Kaiserstraat moet de status van gemeentelijk monument definitief ontberen. Het al dan niet voortbestaan van de toren, glansstuk van de wederopbouwarchitectuur, hangt nu af van de beslissing van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed op het verzoek van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL) om de toren de status van rijksmonument te geven. Deze beslissing wordt na de zomer verwacht.

In de zomer van het afgelopen jaar heeft STIEL de gemeente verzocht de Van der Klaauw-toren aan te wijzen als gemeentelijk monument. Aan deze aanvraag ligt een positief

advies van de onafhankelijke monumentencommissie ten grondslag. Volgens de commissie verdient de toren behouden te worden om architectuurhistorische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische redenen. Het gebouw is verder een waardevolle exponent van de ontwikkeling van het Leids universitair onderwijs in de eerste decennia na 1945, zo meent de commissie.

In hun overwegingen voor de afwijzende beslissing zeggen B. en W. het advies van de monumentencommissie in de besluitvorming te hebben betrokken. Verder gaat het college niet op de argumenten in. Wel maakt het college uitvoerig melding van de zienswijze van de eigenaar van de Van der Klaauw-toren, het Vastgoedbedrijf Universiteit Leiden. De eigenaar zegt zowel historisch als bouw-historisch geen waarde te hechten aan het gebouw. Bovendien leent het gebouw zich zeer slecht voor herbestemming tot hoogwaardige woonappartementen.

Bij een onderzoek naar de mogelijkheden van herbestemming is gebleken dat de bestaande plannen voor nieuwbouw van de toren waarschijnlijk tussen de 750.000 en 1.150.000 euro meer zullen opbrengen dan herbestemming van de bestaande toren. De eigenaar heeft aangekondigd de gemeente aansprakelijk te zullen stellen voor mogelijk gederfde inkomsten wanneer de Van der Klaauw-toren wordt aangewezen als beschermd gemeentelijk monument. De dreiging van een claim is de belangrijkste reden voor de gemeente om de Van der Klaauw-toren niet aan te wijzen als monument.

Bezwaar

STIEL heeft vervolgens bezwaar gemaakt het niet-aanwijzen van de Van der Klaauw-toren als gemeentelijk monument. Maar ook dit bezwaarschrift had niet het gewenste resultaat.

Het wachten is dus nu op de beslissing op de aanvraag voor de status van rijksmonument, waarvoor de gemeente ook een negatief advies uitbracht. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zorgt eerst voor een waardestelling. Daarna wordt het dossier voorgelegd aan de Raad voor Cultuur. Wanneer het advies van deze raad is uitgebracht, zal de uiteindelijke besluitvorming plaatsvinden. Waarschijnlijk is dat na de zomerperiode.

Intussen heeft het vastgoedbedrijf van de Leidse universiteit, eigenaar van de toren, geen twijfel laten bestaan over zijn bedoelingen. In het Leidsch Dagblad zei een woordvoerder: 'Het gebouw moet zo snel mogelijk plat'... (W.B.)

LEIDEN 50 JAAR MONUMENTENSTAD NOMINATIE VAN JONGE MONUMENTEN

Op dit moment is er in Nederland veel aandacht voor de zogenaamde wederopbouwarchitectuur. Deze periode definiëren we als het tijdvak van 1940 tot 1970, toen nieuwe technieken in de bouw hun intrede deden. Omdat onze aandacht ook uitgaat naar de periode tot de eeuwwisseling betrekken wij in het onderstaande project de totale periode 1940-2000.

Het idee is gerezen om mede vorm te geven aan 50 jaar Monumentenwet in Leiden door de verkiezing van het

(industriële/woning)monument uit deze periode. Voor dat doel willen STIEL en de Historische Vereniging Oud-Leiden ieder een aantal waardevolle panden signaleren en beschrijven. STIEL zoekt panden met een industrie-geschiedenis, Oud-Leiden wijst architectonisch waardevolle woningen aan. Ook leden van de twee verenigingen worden bij de selectie betrokken.

Een vakjury selecteert vijf panden van beide categorieën, die ter verkiezing worden voorgedragen in de Leidse media. Op de Open Monumentendagen (10 en 11 september) kan op deze panden worden gestemd door de bezoekers van het evenement. De beide verenigingen zullen de panden met de meeste stemmen met klem onder de aandacht van de gemeente brengen voor plaatsing op de monumentenlijst.

Zo hopen STIEL en Oud-Leiden jong architectonisch erfgoed onder de aandacht te brengen. Speciaal bij een groter publiek, maar deels ook bij instanties, is dit erfgoed tamelijk onbekend en onbemind. Dat zou anders kunnen en moeten. ☀

ADVERTENTIE

suzanne 20 fischer
bouwhistorisch onderzoek e eeuwse monumenten

gsm 06.54 78 77 56 mail@suzannefischer.nl
hofbrouckerlaan 10 2341 LN oegstgeest tel. 071.7850073
www.suzannefischer.nl

GERARD J. TELKAMP

historicus, redacteur, copywriter

opdrachtonderzoek & eindredactie

PUBLICATIEBUREAU KAMPONG

geschiedenis van
bedrijven, gebouwen en families

Tesselschadestraat 38-A,
2332 BL Leiden
071-5315747
gerardjtelkamp@hetnet.nl

Het "gat van Van Nelle".

Het nieuwe Aalmarkt-plan, zoals dat in de zomer van 2009 werd gepresenteerd door wethouder Van Woensel, voorziet in een doorbraak voor een nieuwe steeg ter hoogte van 'het gat van Van Nelle'. Inmiddels zijn de messen geslepen en is de eerste termijn verstreken voor het maken van bezwaren tegen het nieuwe voorontwerp bestemmingsplan Aalmarkt-Mandemakerssteeg e.o. Eind van het afgelopen jaar diende de Stichting Aalmarktgebied haar bezwaarschrift in. Daarin komen nogal wat pijnpunten voor.

In haar bezwaarschrift zegt de stichting dat het plan over het behoud van de cultuurhistorische waarden van het Aalmarktgebied onduidelijk en dualistisch is. Die onduidelijkheid wordt veroorzaakt doordat de bestaande historische bebouwing in het plan gedeeltelijk wordt verankerd, maar voor een deel ook niet wordt gewaarborgd. Van dualisme is sprake omdat er enerzijds een uitvoerige beschrijving is van cultuurhistorische waarden maar in het plan zelf, en in het bijzonder in de bestemmingsregels, blijft daar maar weinig van over.

De regels maken het mogelijk aan de achterzijde van de panden in het blok van de Stadsgehoorzaal meer gebouwd oppervlak te realiseren. Vooral voor de tuin van de Stadsgehoorzaal zal dit desastreuze gevolgen kunnen hebben. Die tuin is al niet erg groot, zoals vanuit de nieuwe

foyer van de Stadsgehoorzaal ervaren kan worden. Ook vlak langs de Waalse Kerk kan bebouwing tot stand komen. Die kerk is na de sloop van het gymzaaltje, dat daar

'In Leiden slopen we geen rijksmonumenten'

stond, na vele jaren weer goed zichtbaar. En ook dat historisch belangrijke aanzicht zal door dit bestemmingsplan weer kunnen verdwijnen. De stichting maakt daar ook bezwaar tegen op grond van de status van 'beschermde stadsgezicht'.

Breestraat 68 (winkelpand), een rijksmonument, zou het loodje leggen.

Kaalslag

De stichting vindt dat het 'historisch stedelijk weefsel' eerder geweld wordt aangedaan dan dat het gebruikt wordt als drager voor de stedelijke identiteit. De aanleg van een nieuwe straat, die loopt van de Aalmarkt naar de Breestraat, is een triest voorbeeld daarvan. Die verbinding is alleen mogelijk door een kaalslag dwars door het historisch stedelijk weefsel. Volgens de stichting moet het pand Breestraat 68 en een gedeelte van het pand Breestraat 70 worden gesloopt voor de aanleg van de nieuwe straat. 'Die verbinding kan niet worden aangelegd omdat beide panden gesloopt zouden moeten worden. Beide panden zijn rijksmonumen-

ten en in Leiden slopen we geen rijksmonumenten'.

In het plan wordt speciale aandacht gegeven aan de typisch Leidse 'waterstegen'. Geconstateerd wordt dat in het plangebied nog drie van deze stegen over zijn. Die vormden oorspronkelijk uitgangen van panden aan de Breestraat en de Haarlemmerstraat op de Rijn. Daarmee wordt de indruk gewekt dat in het bestemmingsplan aandacht zal worden gegeven aan het behoud en/of de integratie van die historisch waardevolle waterstegen. Maar dat gebeurt allerm minst. De Joost van Zonneveldpoort, de watersteeg die loopt langs Aalmarkt 18, is in het bestemmingsplan geheel verdwenen. En ook de steeg die ligt tussen de Stille Rijn 7 en 8, kan niet meer worden teruggevonden, evenmin als de poort van de steeg, die nog steeds aanwezig is.

De stichting wil dat er in het plan een cultuurhistorische paragraaf wordt opgenomen, waarin het historisch stedelijk weefsel en de in het gebied aanwezige rijks- en gemeentelijke monumenten worden beschreven. Ook moeten er bouwregels komen, gericht op behoud van de cultuurhistorische waarden.

In de toekomst zou er in het Aalmarkt-gebied weer leuk gewinkeld kunnen worden, meent de stichting. Daarvoor behoeven alleen de bestaande straatjes en steegjes gehandhaafd te worden, evenals de hier aanwezige monumenten. De vestiging van speciaalzaakjes kan gestimuleerd worden door duidelijk te zijn over de toekomst van het gebied als belangrijk deel van het historisch centrum van Leiden. ☀

Zie voor binnengekomen actuele informatie de website
www.stiel-leiden.nl onder nieuws

FOTOPARADE STEENSTRAAT 12: NAAIMACHINECENTRUM

Het maartnummer van *STIELZ* vertelde met het artikel 'Afscheid van Naaimachinecentrum'. Steenstraat 12 blijft in volle glorie' het verhaal van het uit 1905 daterend hoekwinkelhuis Steenstraat 12, hoek Sint Aagtenstraat. In dit Jugendstilpand, een gemeentelijk monument van de architect Leo van der Laan, zat tot eind vorig jaar vier decennia een Naaimachinecentrum, eerst van Herman Benning, later van zijn voormalige bedrijfsleider Dick Keij. Bijgaande foto's (voor reproductie afgestaan door de heer Keij) geven een indruk van exterieur (zonder graffiti) van het pand en van enkele aspecten van de exploitatie. Afgebeeld zijn het Naaimachinecentrum Benning, met reclame voor Lewenstein Naaimachines, Pfaff, Elna, Bernina, Necchi Service, Husqvarna en de huishoudbeurs Leidato (circa 1985), Het Naaimachinecentrum, met reclame voor Bernina en Lewenstein en met de kerstman in de etalage (circa 1990); het bedrijfsbusje van Service Benning met reclame voor Pfaff, Husqvarna en Toyota naaimachines (circa 1990) en "Mevrouw Dorien v.d. Boog, moeder van drie zoontjes, krijgt van de heer D. Key ... instructie op de door haar gewonnen naaimachine" (7 oktober 1994, Foto Holvast/Mark Lamers, Leiden). Plus een serie van drie met een andere prijswinnares (copyright Look Zuyderduin, Voorschoten). Inmiddels is het opknappen van het pand ten behoeve van een computerwinkel in volle gang.

Gerard J. Telkamp

uitvaartverzorging

Janson & Bolland

Uitvaartcentrum Levendaal

Levendaal 103 • 2311 JG Leiden t 071 5 12 21 12 f 071 5 13 31 13 e info@uitvaartcentrumlevendaal.nl i www.uitvaartcentrumlevendaal.nl

Bent u geïnteresseerd in het Leidse en regionale Erfgoed en wilt u graag het beroemde Leids Jaarboekje gratis ontvangen, dan kunt u niet zonder het lidmaatschap van de Vereniging Oud-Leiden.

HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

Opgericht 5 november 1902

De contributie bedraagt € 20,- per jaar; jongeren tot 25 jaar betalen slechts € 12,50. Door overmaking van dit bedrag op Postbankrekening 17 52 28 o.v.v. "nieuw lid" bent u lid van de Vereniging Oud-Leiden.

Postbus 917, 2300 AX Leiden, www.oudleiden.nl

Stichting Diogenes Leiden

De Stichting Diogenes is een kleine, restaurerende vereniging in Leiden. Het bezit bestaat uit 19 panden, een hofje en de Latijnse School. Het bestuur van Diogenes zoekt twee meedenkende bestuursleden. Het bestuur bestaat momenteel uit drie bestuursleden. Er wordt gemiddeld acht keer per jaar vergaderd. Een kleine jaarlijkse vergoeding wordt geboden.

Voor informatie en reactie: Peter Verkroost- voorzitter tel. 071-5176715. Email pverkroost@casema.nl

Zie ook de website: www.diogenes-leiden.nl

U kunt ook een schriftelijk reageren en een bericht sturen naar onze postbus 11269, Leiden.

Bouwbedrijf Paardekooper

Sedert 1881

In 1881 heeft Arie Paardekooper de fundamenten gelegd voor ons bouwbedrijf.

Verweven met deze lange historie is de liefde voor het vak, vakmanschap, vertrouwen en natuurlijk altijd weer bouwen.

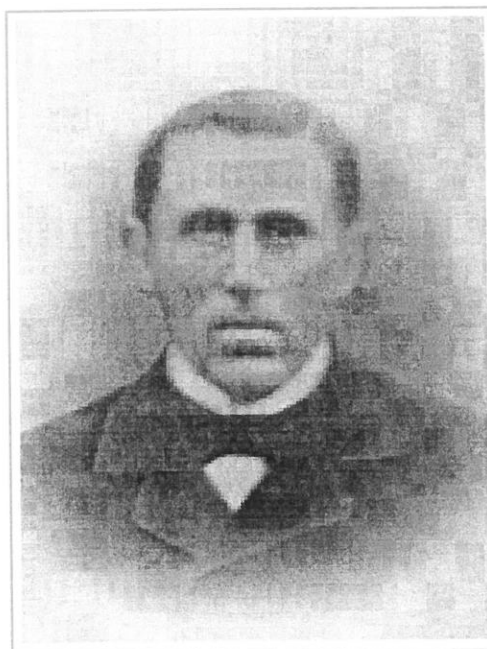
Bouwbedrijf Paardekooper restaureert, renoveert en onderhoudt gebouwen.

- Lid van het NVOB
- Lid Bouwgarant
- Erkend Hoofdaannemer
- Erkend Leerbedrijf

Miening 41, 2381 GP Zoeterwoude

071-5801254

info@bouwbedrijf-paardekooper.nl

Arie Paardekooper 1857-1915

EEUW GELEDEN EERSTE ELEKTRISCHE TRAMS IN LEIDEN

sten, die eigendom waren van verschillende maatschappijen, werden geëxploiteerd door de Noord-Zuid-Hollandsche Tramweg Maatschappij (NZHTM, later NZHVM of NZH).

Stoomtram

De eerste trams van de latere NZHVM reden in 1881 tussen Hillegom en Leiden/Haarlem. Op 4 juni 1881 verbond de eerste stoomtram de Katwijkse boulevard met Rijnsburg. Niet lang daarna werd de lijn doorgetrok-

Vrijdag 1 juli is het een eeuw geleden dat de eerste elektrische trams in Leiden gingen rijden. Zie ook de achterpagina van Stielz met foto's en tekst over dit onderwerp van het tijdschrift *Op de Rails*, 39e jrg. 1971-8. Naar aanleiding hiervan een kort overzicht van de Leidse tramhistorie.

De *Gele tram* was vooral in Leiden de naam van de tram, die tussen 1925 en 1961 de dienst onderhield van Leiden via Wassenaar naar Den Haag. De exploitatie was in handen van de Haagsche Tramweg Maatschappij (HTM). Die onderneming had ook een aantal buitenlijnen, waaronder die naar Leiden. Deze lijn werd aangelegd in de periode 1923-1925 en droeg sterk bij tot de groei van Wassenaar. In 1961 kwam aan deze tramdienst een eind. Deze HTM-tramlijn werd vervangen door een busdienst van de NZH. De verliezen van de HTM waren groot geworden, maar enkele jaren na de opheffing werd erkend dat de opheffing een 'vergissing' was. Een busdienst volgt nu voor een groot deel de route van de Gele tram.

Daarnaast was er de *Blauwe tram*, in het algemeen de verzamelnaam voor de trams zoals die gereden hebben tussen 1881 en 1961 in het gebied tussen Scheveningen, Den Haag, Leiden, Katwijk, Noordwijk, Haarlem, Zandvoort, Amsterdam, Purmerend, Edam en Volendam. Vanaf 1924 hadden de trams een donkerblauwe kleur. De tramdien-

ken naar Leiden en in 1911 door de NZH geëlektrificeerd.

In 1924, het eerste jaar dat met de blauwe tram werd gereden, werd de succesvolle tramlijn Scheveningen-Den Haag-Leiden geopend. Die was de opvolger van de stoomtramlijnen van Den Haag naar Leiden. In de periode van 1930 tot 1950 was de blauwe tram een belangrijk vervoersmiddel in de regio. De snelle en zeer frequente tramdiensten maakten het wonen in forenzendorpen zoals Voorburg en Overveen aantrekkelijk, in een tijdperk waarin voor de meeste mensen de fiets het snelste particuliere vervoermiddel was.

Na de Tweede Wereldoorlog steeg het autobezit en nam de betekenis van de tram af. In de jaren vijftig van de vorige eeuw was het beleid van de NZH erop gericht de tram te vervangen door de bus, die wendbaarder was en bovendien goedkoper in exploitatie. Eén voor één verdwenen de lijnen van de blauwe tram. Op 9 november 1961 reed de laatste op het traject Den Haag-Leiden.

Toekomst

De tram keert niet terug in Leiden, zo is enkele maanden geleden bekend geworden. Het nieuwe provinciebestuur van Zuid-Holland heeft de zeer omstreden RijnGouwelijn geschrapt. In plaats daarvan is het streven gericht op méér treinen tussen Gouda en Leiden en méér snelbussen vanaf Leiden Centraal naar de kust.

Bron: Wikipedia/Blauwe tram/Gele tram/RijnGouwelijn.

RUBRIEK MONUMENT

INDUSTRIEEL ERFGOED IN DE ZAANSTREEK

RUBRIEK MONUMENT

In de rubriek MONUMENT aandacht voor industrieel erfgoed buiten de regio Leiden. Deze keer het verhaal van het industrieel erfgoed in de Zaanstreek van de hand van *Jur Kingma*, geboren en getogen Zaankanter en industrieel archeoloog van het eerste uur.

Het cultuurlandschap

De Zaanstreek is onderdeel van het Hollandse Noorderkwartier. Dit veengebied ten noorden van 't Y werd vanaf de Middeleeuwen geleidelijk ontgonnen door het te ontwateren. Ontwatering leidde tot oxidatie en inklinking, zodat de bodem ging dalen. Deze bodemdaling leidde tot oeverafslag en de vorming van grote en kleine meren en de Zuiderzee. De bewoners reageerden op deze bedreiging door het aanleggen van dammen en dijken. Een van de bekendste dijken is de West-Friese omringdijk. Ook in dit gebied werden dammen en dijken aangelegd, bijvoorbeeld de dam in de Zaan bij het huidige Zaandam en de Knollendam. In deze dammen kwamen weer schutsluizen en ontwateringssluizen. De dijken langs de Zaan zijn waarschijnlijk al vóór de 17de eeuw aangelegd. In het Noorderkwartier waren visserij en scheepvaart belangrijk naast veeteelt. Ook traditionele platte-landsnijverheid in de vorm van stijfselbereiding, linnenblekerij en scheepsbesluitbakkerij waren belangrijk.

De opkomst van Amsterdam, dat de

andere steden in het Noorderkwartier ging domineren, maakte dat de platte-landsindustrie zich rond de hoofdstad ging concentreren. De Zaanstreek werd bevoordeeld omdat de nieuwe sluis in de Zaan in 1547, op last van Keizer Karel V, zo groot moest zijn als de grootste sluis in Nederland, die in Gouda. Dat betekende dat de Zaanstreek kwam te liggen aan een doorgaande vaarroute die van Antwerpen tot Alkmaar reikte en die geschikt was voor de grootste binnenvaartschepen van die tijd. De Zaanstreek werd zo de poort tot het Noorderkwartier. Achter de dijken langs de Zaan en 't Y ontstonden als het ware dokhavens waar zich de windmolennijverheid spectaculair kon ontwikkelen.

Een windmolencultuur

Voor de waterbeheersing waren vanaf de 16de eeuw windmolens nodig. Bij

De befaamde Zaanwand in Wormer, indrukwekkend industrieel erfgoed.

Alkmaar was de eerste Hollandse poldermolen. Naast de bekende korenmolens waren er nu de poldermolens als technische voorziening. De komst van de droogmakerijen stimuleerde dat steeds meer molenbouwers ervaring opdeden met deze geavanceerde houten pompwerktuigen. Er werden verschillende innovaties uitgetoetst. Zo is in 1638 door Simon Hulsebos in dit gebied de vijzelmolen geïntroduceerd. Aan het einde van de 16de eeuw kwamen vluchtende Vlamingen naar deze streken. Onder hen waren ook molenmakers, zoals Lief Andries van Moerbeke, die bij Alkmaar de eerste oliemolen bouwde. Er was hier dus een technische omgeving waarin molenbouw een steeds grotere rol ging spelen.

Ook de scheepsbouw ontwikkelde zich vanaf het begin van de 17de eeuw tot het grootste centrum van Europa. In dit klimaat waren er verschillende innovaties. De bekendste is die van

Ook de Verkade-fabriek is aan een tweede leven begonnen.

Cornelis Corneliszoon van Uitgeest, met zijn krukas in de zaagmolen. Dat was een innovatie die zich snel verspreidde. Cornelis had zijn zaag en krukas in een wipmolen gedacht. Later kwam de bovenkruier zaagmolen. In de loop van de 17de eeuw kwam ook de paltrok zaagmolen. Het is in feite een standerdmolen, waarbij de kast is vervangen door een grote zaagvloer en een molenlijf dat de wieken draagt. De zaagvloer wordt ondersteund door rollers die over een ringmuur lopen. De paltrok komt van oorsprong niet uit West-Europa, maar ze werd in de Zaanstreek geweldig ontwikkeld door generaties molenmakers. Er zijn er nog vijf in Nederland, waarvan twee in de Zaanstreek. Het pellen van gerst was ook een innovatie. In 1639 was de eerste gerstpelmolen gesignaleerd. De uitvinder of oorsprong is niet bekend. In de Zaanstreek waren in de 18de eeuw zeer veel gortpelmolens.

De belangrijkste uitvinding in de 17de eeuw in de Zaanstreek was de Hollander in de papiermolens. We weten dat deze rond 1672 bekend werd, maar waarschijnlijk was de uitvinding

ouder en geheim gehouden. Het trok veel belangstelling uit het buitenland en de geheimen werden gestolen door o.a. de Zweedse nationale bank. Deze uitvinding was een van de oorzaken van de enorme uitbreiding van de windmolenpapierindustrie.

Kollerstenen waren bekend in rosmolens en watermolens. Slagpersen lijken bij uitstek tot hun recht te zijn gekomen in de windoliemolens. Er zijn hier ook octrooien verworven om in windmolens hennep te verwerken tot vezels die tot garen gesponnen konden worden. Dat was de basis voor een belangrijke zeildoekindustrie. Daaruit kwam aan het einde van de 19de eeuw de linoleumindustrie voort.

Vanaf de zeventiende eeuw ontwikkelde zich een windmolennijverheid op een voor die tijd ongekenne schaal. In 1730 waren er 650 windmolens werkzaam. Met de neergang van de scheepsbouw en door de opkomst van het Mercantilisme werd de Zaanse windmolennijverheid in het nauw gedreven. De Franse tijd was een periode waarin de geleidelijke economische neergang van de streek in een stroomversnelling kwam.

Van wind naar stoom

Stoomaandrijving werd pas een eeuw na de patenten van James Watt een optie in de Zaanse nijverheid. De windmolen bleef tot het einde van de 19de eeuw een economische factor in de Zaanstreek. De komst van de vrijhandel en het ontstaan van nieuwe handelsstromen door de komst van het stoomschip en het openleggen van nieuwe gebieden zoals de prairies en pampa's door stoomtreinen gaven de streek nieuwe mogelijkheden. Rijst uit Birma verving de gerst als grondstof voor voedingsmiddelen. Oliezaden uit Argentinië en Azië vervingen het lijnzaad uit Europa en het ongezaagd hout kwam zelfs uit de Witte Zee of uit Canada.

De windmolen werd aan het begin van de 20ste eeuw langzamerhand een randverschijnsel in de economie van de streek. De grote kooplieden stootten hun windmolens af. Ze werden gesloopt of soms verkocht voor hergebruik als dorpskorenmolen in het zuiden van Nederland. Een aantal kwam in handen van zogenaamde pettenbazen die ze met veel moeite exploiteerden in de loonmalerij. Ze vormden zo de buffercapaciteit voor de grote kooplieden. Rond 1925 was ook die rol grotendeels uitgespeeld.

Toen kwam er een maatschappelijke beweging tot behoud van windmolens opgang. Dit leidde tot het oprichten van de Vereniging de Zaanse Molen. Zij probeerde de laatste actieve molenaars te ondersteunen. Het molenmuseum werd gesticht en in 1939 werd de eerste industriemolen aangekocht en gerestaureerd. De streekromans van Cor Bruyn, die in en rond de Tweede Wereldoorlog verschenen, romantiseerden het werk op de windmolen. De Zaanse Molen verwierf in de loop van de tijd een aantal molens. Toen de Zaanse Schans er kwam, bleek dit een ideale plaats voor een aantal windmolens die in de knel waren gekomen. Maar zij vertellen nu wel het verhaal van de Zaanse windmolennijverheid.

In deze pakhuizen werd in 1959 de toverrijst Lassic bedacht. De gebouwen zijn eind jaren negentig van de vorige eeuw gerestaureerd.

dustrie. Omdat een bovenkruier-balkenzager ontbrak, is een nieuwe zaagmolen gebouwd naar tekeningen van een molen die in 1942 is gesloopt, maar die goed was opgemeten.

Traditioneel was een groot deel van de Zaanse huizen gebouwd van hout. Ook dit ging snel veranderen. Er werden andere eisen gesteld aan de volkshuisvesting, zodat veel Zaanse huizen als krotten werden afgebroken. Andere stonden in de weg bij stads- en dorpsuitbreiding. Na de Tweede Wereldoorlog verwierf de jonge Zaanse architect Jaap Schipper een Nederlandse Prix de Rome voor zijn plan om een reservaat voor Zaanse houtbouw te stichten. Dit werd later gerealiseerd als het woonwijkje de Zaanse Schans; het werd een niet-gepland openluchtmuseum, een van de grote toeristische trekkers in Noord-Holland. Behalve huizen is hier een boerderij, een winkel, een scheepswerf, een vleethuis en andere pakhuizen. Er is nog ruimte om te groeien.

Van fabriek tot monument

In het geromantiseerd beeld van het Zaanse verleden was geen plaats voor stoomfabrieken. Het was wel niet zo erg als met de Dark Satanic Mills in Engeland, maar bijna geen Zaan-kanter liet een traan als er een fabriek

werd gesloopt. In het midden van de jaren zeventig was er een structuurverandering in de Zaanse industrie. Bedrijven werden onderdeel van multinationals, hoge looneisen leidden tot verlies van concurrentiekracht en het transport verschoof van de Zaan naar de weg. Dit leidde tot veel bedrijfs-sluitingen. In 1978 was de eerste geslaagde bedrijfsbezetting voor behoud van werkgelegenheid. Het beleid van gemeentebesturen was vooral gericht op woningbouw en vrijgekomen bedrijfsterreinen konden daarvoor goed worden gebruikt. In 1972 was in het gemeentemuseum in Amsterdam een

tentoonstelling "Ontworpen in de 19de eeuw". Dat was de Nederlandse bijdrage aan de tentoonstelling "Die Verborgene Vernunft" die in 1971 in München was georganiseerd. Daar kwam voor het eerste het begrip kathedralen van de stoom voor de 19de eeuwse spoorwegstations aan de orde. Het was het begin van een herwaardering van de 19de eeuw.

De snelle structuurverandering van de Zaanse industrie bracht gelijkgestemden bijeen die zochten naar wegen om Zaanse industriële gebouwen te behouden. De sluiting van de grote papierfabriek van Van Gelder Zonen in Wormer bracht een en ander in een stroomversnelling. Er was bij de bestaande erfgoedverenigingen geen belangstelling voor dit industriële erfgoed. Daarom werd in 1981 de Vereniging tot behoud van monumenten van bedrijf en techniek in de Zaanstreek opgericht. Het model van de Vereniging de Zaanse Molen, waarbij objecten in eigendom werden verworven, was geen begaanbare weg. De eerste jaren stond daarom vooral in het teken van verwerving van kennis. Maar ook van het zoeken naar draagvlak onder de bevolking. Het was moeilijk om tot een waardenstelling van het industriële erfgoed te komen. Vooral omdat in

De provincie heeft het voortouw genomen bij het behoud van industrieel erfgoed. De restauratie van de rijstpellerij Mercurius kreeg een belangrijke voorbeeldfunctie.

de architectuurgeschiedenis in die tijd eigenlijk alleen aandacht werd besteed aan de iconen van het Nieuwe Bouwen zoals de Van Nelle fabriek.

Echter in de loop der jaren hebben wij ontdekt hoe vernieuwend de Zaanse fabrieksbouw was. Van belang voor het behoud van het Zaanse industrieel erfgoed was dat architect Jaap Schipper, de bedenker van de Zaanse Schans, zich volledig achter de doelstellingen van het behoud van het industriële erfgoed stelde. Hij heeft veel onderzoek gedaan naar de vernieuwende constructies van de Zaanse fabrieken. Zijn inzichten hebben in belangrijke mate bijgedragen aan het ontdekken van het belang van de Zaanse industriële monumenten. Op de eerste plaats geldt dat de enorme diversiteit in de houtbouw. En later het experimenteren met vroege vormen van de toepassing van beton.

MONUMENTEN VAN VIER EEUWEN

Industriële activiteit

De gemeentebesturen hadden betrekkelijk weinig mogelijkheden om een beleid op het terrein van het industrieel erfgoed te voeren. Er waar ze mogelijkheden hadden, lieten ze die vaak liggen. In Zaandam werd een hele rij fabrieken opgeofferd aan sociale woningbouw, ontworpen door spraakmakende buitenlandse architecten.

De provincie Noord Holland heeft het voortouw genomen bij het beschermen van Zaanse fabrieken. Landelijk is het Monumenten Inventarisatie Project een steun in de rug geweest. De voorbeeldfunctie van de restauratie van de rijstpellerij Mercurius door de provincie is erg belangrijk geweest. De woningbouwverenigingen hebben twee andere panden gerestaureerd. Mede hierdoor kregen lokale architecten en aannemers de kans om vertrouwd te raken met de restauratie en

De vroegere Zeepziederij De Adelaar, ook in hergebruik.

het hergebruik van oude fabriekspanden. Er kwamen ook marktpartijen die panden opkochten voor restauratie en hergebruik. Het hergebruik van de fabriek van Verkade is hiervan een goed voorbeeld. In de loop der jaren zijn behoud en hergebruik van industrieel erfgoed steeds meer een normale zaak geworden. Het maakte het zelfs mogelijk dat erfgoedverenigingen voor behoud van Zaanse houten huizen en voor industriële gebouwen konden fuseren. Alleen de vereniging de Zaanse Molen is zelfstandig doorgegaan. Erfgoedverenigingen blijven een belangrijke rol spelen, omdat ze kristallisatiepunten van deskundigheid en betrokkenheid vormen. Dit zijn zaken die bij de overheid niet meer in overmaat voorhanden zijn. Zij blijven daarom onmisbaar bij het behoud van ons industrieel erfgoed. De Zaanwand in Wormer, de cacaotoren van Pette, de zeepfabriek de Adelaar, en de gerestaureerde en hergebruikte fabrieken van Zwaardemaker, Verkade en Kamphuys en Polak & Schwartz dragen nu net zo bij aan het imago en

de identiteit van de Zaanstreek als de molens, de pakhuizen en de houten huizen.

Hier wordt vier eeuwen industriële ontwikkeling getoond in een grote diversiteit. En dat in een streek waar de wortels van de huidige industrie terug gaan tot het begin van de 17de eeuw. De papierindustrie is vrijwel volledig verdwenen, de houtzagerij en houthandel zijn minder belangrijk en verplaatst naar het Noordzeekanaal.

Maar de plantaardige olie-industrie behoort nog tot de top in de wereld. De rijstindustrie is voortgekomen uit de gortpellerij. De linoleumindustrie is voortgekomen uit de zeildoekweverij en de olieslagerij. De cacao-industrie komt ook gedeeltelijk voort uit de olie-industrie en uit de 19de eeuwse chocolaatmolens. De zetmeelindustrie heeft in de stijfselbereiding zelfs nog oudere wortels. Dat geldt ook voor de koekfabrieken. De geschiedenis gaat via de beschuitfabricage terug op de scheepsbeschuitbakkerijen.

UIT LEIDEN EN REGIO

SCHOLEN NU MONUMENT

Leiden – Zes Leidse scholen hebben de status van gemeentelijk monument gekregen. De Leidse Houtschool aan de Adriaan Pauwstraat is aangewezen als het 2800ste monument van Leiden. Verder kregen een plaats in het gemeentelijk monumentenregister: de voormalige bewaarschool aan de Atjehstraat (nu kinderdagverblijf Sinbad), de voormalige openbare lagere school aan de Driftstraat 77-Madoestraat 22 en de voormalige Heilige Barbaraschool aan de Lorentzkade, waarin nu de schoolbegeleidingsdienst Rijnmond en de Stichting Peuterspeelzalen Leiden gevestigd zijn. De schoolgebouwen aan de Middelstegracht 5-7 en de Vliet 8 zijn omgebouwd tot huizen en hebben ook de monumentenstatus verkregen.

In 2009 heeft de afdeling Monumenten & Archeologie van de gemeente een inventarisatie laten maken van de schoolgebouwen in Leiden. Voor de Monumentencommissie was dit aanleiding deze zes scholen als monument voor

te dragen. Verwacht wordt dat deze zomer nog meer scholen de status van gemeentelijk monument krijgen.

BESCHERMD
STADSGEZICHT

Leiden – De Zuidelijke Schil heeft formeel de status van 'van rijkswege beschermd stadsgezicht' gekregen. De Zuidelijke Schil is het deel van Leiden, bestaande uit de Burgemeesters- en Professorenschil, de Rijndijkbuurt, Vreeswijk en Tuinstad-Staalwijk. Voor bouwen, verbouwen en slopen gelden in een beschermd stadsgezicht andere, veelal strengere regels dan voor normale bouw- of verbouwplannen. Bij gelegenheid van het verlenen van deze status overhandigde wethouder Jan-Jaap de Haan de brochure Wonen in een beschermd stadsgezicht aan Cees van 't Veen, directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

MONUMENTENZORG
GEMODERNISEERD

De monumentenzorg krijgt een moderne outfit. Eind afgelopen maand heeft de Eerste Kamer ingestemd met een wetsvoorstel daartoe. De belangrijkste veranderingen zijn:

- * met ingang van het volgend jaar komt de grens van vijftig jaar voor het aanwijzen van monumenten te vervallen,
- * ook de mogelijkheid voor belanghebbenden om verzoeken tot aanwijzing te doen vervalt met ingang van 1 januari 2012,

- * de procedure voor het wijzigen van rijksmonumenten zal vereenvoudigd worden,
- * er komt een subsidieregeling voor het stimuleren van herbestemming. Deze regeling gaat op 1 oktober a.s. in en geeft een recht op subsidie voor het wind- en waterdicht houden van monumenten en voor haalbaarheidsstudies naar herbestemming.

Verder komt er nog een breed overleg over de plaats die cultuurhistorie moet krijgen in ruimtelijke plannen. Dat heeft staatssecretaris Halbe Zijlstra toegezegd in een reactie op een daartoe strekkende motie van mev. Meindertsma (PvdA).

ADVERTENTIE

Dirk van Eck-Stichting
 Sociale en economische geschiedenis
 Leiden en omstreken

De Dirk van Eck-Stichting brengt de sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken onder de aandacht van een breed publiek. We organiseren filmavonden en lezingen, we zetten ons in voor het behoud archieven en we geven boeken en dvd's uit. Donateurs van de stichting ontvangen het Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken gratis.

Voor meer informatie over ons en onze komende activiteiten kunt u contact opnemen met:

Dirk van Eck-Stichting
 Postbus 849
 2300 AV Leiden
 email: info@dirkvaneck.nl

www.dirkvaneck.nl

ADVERTENTIE

Wij brengen het
nieuws bij u thuis!

Met het Leidsch Dagblad blijft u op de hoogte van de gebeurtenissen in uw omgeving én leest u al het landelijke en wereldnieuws. Daarnaast besteden we veel aandacht aan cultuur, sport, wonen en ontspanning. Nieuws dat u direct raakt.

Dat brengen wij graag bij u thuis.

Word abonnee,
 bel 088 - 8241111
 of surf naar
www.leidschdagblad.nl

www.leidschdagblad.nl

Leidsch Dagblad

Het Motorhuis

Autodealerbedrijven

Huisoccasions

Leiden. Vondellaan 80. Tel: 071 - 535 18 00
www.motorhuis.nl

"J. Zierikzee"
 maatschoenmakerij

H.P.H. Nusteling
 Bakkersteeg 3
 2311 RH Leiden

Tel.: 071-5131156

maatschoenen op het net?

www.maatschoenen.nl

Lucas van Leyden en de Renaissance

MUSEUM DE LAKENHAL

t/m 26 juni 2011